

LES BORGES
BLANQUES
DESAPAREGUDA

2. - BORGES BLANQUES. - Vista parcial

L. Roisin, fot. Barcelona

Pau J. Domènech - Ot Arnau Sánchez

LES BORGES BLANQUES DESAPAREGUDA

L. ROISIN (ED.) / Fons EDUARD PAGÉS - INTERFILM

 efadós®

LES BORGES BLANQUES DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer del 2022

© dels textos: Pau J. Domènech Callau

© dels textos: Ot Arnau Sánchez Benet

© del pròleg: Miquel Andreu

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de les Borges Blanques

Amb el suport de:

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Autoria desconeguda / Fons Eduard Pagès - Interfilm

Acrònims:

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)
IEFC (Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya)

ISBN 978-84-19239-08-2

DL B-4122-2022

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Totes les Borges Blanques

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

El món rural i el capital

Pàg. 12

NUCLI HISTÒRIC

El moll de l'os

Pàg. 134

DESENVOLUPAMENT URBÀ

El poble creix lentament

Pàg. 166

L'ÀRIDA PERIFÈRIA

L'autèntic tresor de les Borges Blanques

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

TOTES LES BORGES BLANQUES

Miquel Andreu, periodista

Fotografiar mai no és un gest fútil. Darrere de cada fotografia, la faci qui la faci, sempre hi ha la intenció de fixar un moment que el qui està darrere de la càmera considera rellevant, tant un fet històric com una experiència familiar o un acte social. Paradoxalment, com més s'han popularitzat les eines fotogràfiques, i especialment amb l'aparició de les xarxes socials, més efímera ha esdevingut la vida de les imatges, que de vegades duren escassament uns minuts. Dels milers de fotografies que es fan cada dia, només unes quantes transcendiran el present i seran observades per les generacions futures tal com avui mirem les d'aquest llibre.

Tot el que veiem aquí ens arriba de mons anteriors. Per les circumstàncies que sigui, són fotografies immortals que han aconseguit travessar murs temporals i avui es troben, juntes, en unes pàgines en què dialoguen diferents èpoques i generacions; en definitiva, diferents Borges Blanques. Tenen en comú que totes provenen d'uns temps en què cada imatge tenia molt valor i, per tant, ens parlen de la mirada de qui les feia, d'allò que, a parer seu, calia fixar per a la posteritat. No és estrany, doncs, que hi apareguin profusament el passeig del Terrall, la plaça, el centre històric, la capella, les vistes generals del poble, la biblioteca, els col·legis o les ermites. Són llocs de consens, unànimement destacats com a definidors de la identitat local fins avui. Això no ha evitat, però, que

alguns acabessin derruïts per voluntat d'una minoria que tenia la capacitat de fer-ho, com la biblioteca de la Mancomunitat o el convent del Carme, una lliçó que el llarg historial de destrucció de patrimoni demostra que no ha estat mai prou apresada.

Més enllà dels llocs i dels edificis, però, hi ha un tipus de fotografia que, personalment, és la que trobo més interessant: la que parla del vessant social i humà de les Borges, aquella en què surten persones, la que retrata esdeveniments: l'envelat, les sardanes, les catifes de Corpus, les processons, les festes, els aplecs, la cavalcada de Reis, les inauguracions, les visites de Macià, la nevada del 1944, el futbol, l'hoquei sobre patins, l'orfeó, l'esbart, els gegants, la banda... Són les imatges que condensen més informació, que ens parlen de valors i de costums i de com aquests han anat evolucionant (noti's, per exemple, el paper de la dona, sovint subsidiari i absent en els

escenaris de poder). Són les fotografies que ens permeten veure millor d'on venim i, per tant, reflexionar sobre on som i cap on anem com a comunitat.

Finalment, val la pena pensar també en tot allò que no surt a les imatges. Com dèiem al principi, tota fotografia és una tria, i qualsevol tria suposa descarts. Què hi ha fora dels marcs i que no veiem? Quines històries hi ha darrere dels llocs, dels edificis, de la celebració i del lleure? Quan es fan poques fotografies, la misèria, la repressió, la duresa laboral, el patiment, el conflicte no se solen retratar; atreuen més les vies d'escapament i, com a observadors crítics, hem de ser conscients que la quotidianitat sempre és més àmplia. Al llibre afloren esclatxes que ens indiquen algunes coses en aquest sentit (presó, bombardejos, món laboral, atemptat) i que els autors han tingut l'encert d'incloure, perquè, al final, som fruit d'allò que va ser fotografiat i d'allò que no.

Introducció

EL MÓN RURAL I EL CAPITAL

Pau J. Domènech Callau - Ot Arnau Sánchez Benet

La vida quotidiana al món rural ha estat sempre condicionada per les oportunitats. Les grans ciutats eren llocs on aquestes sortien de sota les pedres; una economia basada en la industrialització i la mecanització de les tasques que abans assumien individus hi donava suport, i això ocasionà i fomentà fluxos de migració massius cap a aquests nuclis per abastir els nous mètodes de producció.

Per altra banda, els pobles de la plana i de l'interior de Catalunya no es desenvoluparen, en general, de la mateixa manera. A partir d'aquesta desigualtat, és quan tot el que sabem del segle XIX pren sentit. Els pobles cauen

en l'estigma de la ruralitat, que tan deformat ha estat al llarg de la història, i, malauradament, les Borges Blanques no n'és una excepció. Tot i això, a partir de testimonis visuals que retraten la realitat, ens és possible reconstruir una part d'aquests tòpics i, si escau, desmentir-los, o, si més no, posar en escena d'una manera objectiva com era l'entorn urbà i la vida quotidiana al segle XX en un entorn així.

Aquesta ha estat una mica la finalitat del recull, posar de manifest quina era la realitat a partir dels anys deu del segle XX fins a principis dels anys noranta al nostre poble, portant el lector a fer un viatge en el temps i l'espai que ens permetés assenyalar-li alguns aspectes curiosos de la capital garriguenca.

CARLES FARGAS I BONELL / AFCEC - Fons CARLES FARGAS I BONELL

CARRER NOU

A la pàgina anterior, el carrer Nou a finals dels anys vint del segle passat. S'hi aprecia que transitat era aquest vial que comunica l'església amb el carrer del Carme i el centre del poble un dia qualsevol. Començava a erigir-se en un dels principals eixos comercials, culturals i polítics de la vila.

LA RELIGIÓ EN LES FESTES

Borges és una població molt avesada a organitzar i celebrar les festes populars i religioses anuals. Sant Salvador –el patró del poble–, Corpus, Setmana Santa, en la qual es treu la Mare de Déu dels Dolors, o bé Nadal foren algunes de les festes catòliques més sonades durant el segle xx a la vila.

AUTORIA DESCONEGUDA / Fons MARC MACIÀ FARRÉ

Durant tot el procés de documentació, recollida, abocament, filtratge i selecció final dels materials rebuts hem trobat diversos cedents que han volgut col·laborar desinteressadament en el projecte, no solament d'una manera física, és a dir, aportant fotografies que s'adeqüessin a les nostres necessitats, sinó ajudant-nos en la recerca d'informació d'aquestes, esdevenint ells mateixos també participants de la creació del llibre que teniu a les mans.

Malauradament, una possible falta de rigor i voluntat històrica en les passades dècades ha suposat un bastó molt gros a la roda del nostre carro en el moment de fer aquesta cerca, i, moltes vegades, allà on no arribava la memòria dels nostres testimonis, no hi havia un document que suplís aquesta mancança.

Al cap i a la fi, tot i que la nostra intenció final era fer que el lector gaudís d'una travessa pels carrers que ens han vist créixer, no ens havíem imaginat que els primers a viatjar-hi seríem nosaltres mateixos. Igual que dos executius que deixen la seva feina estable però monòtona en una oficina i se'n van a veure món per trobar-se a ells mateixos, també hem hagut de calçar-nos (metafòricament) les botes de caminar i coronar un parell de cims del Tibet intentant no caure per l'abisme fotogràfic, que hem hagut d'esquivar.

En definitiva, el que teniu a les mans no és res més que les ganes de dos joves estudiants de contribuir, encara que sigui d'una manera molt petita i sense tot el rigor necessari, a la tasca col·lectiva per reconstruir la memòria històrica del nostre poble, cada dia més oblidada.

NUCLI HISTÒRIC

El moll de l'os

Per definir els límits del recull, s'ha dividit les Borges Blanques en tres parts: el centre històric, el desenvolupament urbà i els afores. En l'àmbit històric, social i cultural, es pot apreciar un nucli clar des de l'església fins al Terrall i amb els carrers de Santa Justina i la plaça de l'1 d'Octubre com a frontera a l'est i a l'oest. En l'àmbit cultural, l'Església i l'Ajuntament tenien un gran pes en la societat borgenca del segle xx i és per això que les construccions que aquestes dues entitats posseïen es dedicaren a la difusió d'aquesta. Clarament, altres organismes també feien una tasca importantíssima en aquest nivell, però el nucli assenyalat ha estat el centre per aquest mateix motiu.

Borges va patir un procés de canvi lògic i normal durant tot el segle, i això va permetre ampliar encara més les seves fronteres i, així, modificar, encara que lleugerament, l'essència de Borges *per se*. És gairebé una evidència que un poble, independentment del seu creixement demogràfic, canvia gairebé radicalment la seva forma en cent anys: encara que no hi hagi cap redistribució de carrers, sí que es reformen, remodelen, repinten i, en definitiva, modernitzen.

AUTORIA DESCONEGUDA / Fons EDUARD PAGÉS - INTERFILM

AUTORIA DESCONEGUDA / Fons EDUARD PAGÉS - INTERFILM

EL SÍMBOL AGRÍCOLA

Les Borges Blanques, tot i la seva vinculació inherent amb el món del camp, s'erigeix des de la primera del segle xx en un dels nuclis més desenvolupats en l'àmbit comercial i industrial de la comarca de les Garrigues, molt probablement a causa de la seva posició, ja que n'és la capital des del 1932 i el seu poble més habitat. No obstant això, no es

tracta d'una zona ni de bon tros famosa per la seva producció industrial o tèxtil, sinó que és manifestament un sector rural que despunta especialment en l'elaboració d'oli. En aquestes dues panoràmiques de la vila es veu com se sintetitza l'ampliació que va patir les Borges durant el segle xx en comparació de la imatge de l'imaginari col·lectiu actual.